

ці види вразливі та важливі у еколого-біоценотичному відношенні.

Наприкінці екскурсії наголошуємо про те, якими мають бути звіти учнів. Пропонуємо їм оформити таблицю у вигляді двох колонок, до якої школярі мають записувати види, про які велась розмова, вказувати їх характерні ознаки та повідомлення про види, які їм найбільше запам'яталися. Завдання слід підбирати відповідно до рівня підготовки учнів, бо від цього залежить значною мірою ефективність засвоєних учнями знань.

Виконувані в процесі екскурсійної роботи навчальні дії, передусім, сприяють інтенсифікації навчання, засвоєнню знань кожним учнем відповідно до його індивідуальних можливостей. Така екскурсія дає змогу накопичувати життєві факти, збагачувати чуттєвий досвід учнів, екскурсія вчить учнів не лише читати підручник, а ще і мислити, абстрагувати, узагальнювати та систематизувати набуті знання, у цілому розширювати їх еколого-біологічний світогляд на основі знань не тільки про окремі природні об'єкти, а й про взаємозв'язок їх із навколишнім середовищем. Особливістю таких екскурсій є їх системність.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА ШКІЛЬНІЙ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІЙ ДІЛЯНЦІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Дядечко М.Г., Оніпко В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Головну роль у розбудові національної системи освіти відіграє кваліфікований учитель. Саме через його діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Основним напрямком у реформуванні педагогічної освіти повинна стати зміна цільових орієнтирів, змісту, методів навчання, позиції учня в навчальному процесі, тобто його перетворення на активного суб'єкта власного навчання [2]. Освіта має бути спрямована на усвідомлення школярем тенденцій розвитку динамічного світу, розуміння потреби сприймати зміни, змінюватися самому, готуватися до дорослого життя; формування в учнів вмінь і навичок навчатися протягом життя; розвиток інформаційної культури та творчих якостей особистості учня. Особливу роль у цьому відіграє метод проектів, який все частіше знаходить застосування у сучасній школі [1].

Проектування визначається В. Радіоновим як діяльність, пов'язана із ціннісним переосмисленням, переживанням та інформаційною підготовкою майбутніх цілеспрямованих дій тих, хто навчається [2]. На важливості проектування як на методі діяльнісного пізнання наголошував М. Федоров, вважаючи, що людина може пізнати створений нею світ за умови співвіднесення його з проектною гіпотезою, що перевіряється під час її практичної реалізації [2].

Ідеї проектного навчання пов'язані з ім'ям видатного педагога С. Шацького. Він наголошував на тому, що, оскільки школа повинна привчати учнів до життя, а виховувати людину потрібно у процесі її самостійної творчої діяльності, то необхідно поєднувати кожну конкретну тему шкільної програми з виконанням практичної справи, тобто проекту, який є життєво необхідним, доступним та цікавим для дітей [3].

Саме тому важливо, що результат, отримуваний у ході роботи над проектом, учень може побачити, осмислити й використати в реальній практичній діяльності. Проект цінний тим, що в ході його виконання, у тому числі і на уроках біології, школярі вчать самостійно здобувати інформацію, отримуючи

знання й досвід пізнавальної й навчальної діяльності, збагачуючи при цьому свою духовно-ціннісну сферу.

З великою ефективністю метод проектів можна використовувати під час організації дослідницької роботи учнів на шкільних навчально-дослідних ділянках. Спочатку відбувається колективне обговорення теми майбутнього проекту, пошук проблемних запитань. Перед плануванням агротехнічних заходів по вирощуванню на ділянках певної культури школярам можна запропонувати самим вибрати із переліку дослід для апробації або розробити власну схему дослідження. Учні вибирають те, що їм більше подобається, визначають шляхи і способи досягнення самостійно спрогнозованого результату. Наприклад, перед початком посадки картоплі, у відділі польових культур, визначається тема наукового проекту «Способи підвищення урожайності картоплі». Далі йде формування творчих робочих груп та розподіл завдань між їх членами. Кожна група самостійно обирає напрямки своєї діяльності:

1. Вплив строків посадки на урожайність картоплі.
2. Вплив норм поливу на урожайність картоплі.
3. Вплив внесення мінеральних та органічних добрив.
4. Вплив попередників на урожайність картоплі в сівозмінах.
5. Вплив способів посадки та площі живлення на урожайність картоплі.

Під час виконання проекту головне розвивати творчу ініціативу учнів, з повагою ставитися до будь-якої ідеї, пропозиції, допомагати, але не диктувати, не нав'язувати своєї точки зору.

Шкільна навчально-дослідна ділянка є творчою лабораторією, де школярі експериментують, здійснюють фенологічні спостереження, роблять висновки тощо. Все це спонукає учнів до самостійної роботи, до пошуку нових творчих шляхів вирішення проблеми, а, отже, сприяє розвитку творчої особистості та ініціативи. Можливості шкільних навчально-дослідних ділянок для організації проектної діяльності учнів фактично невичерпні. Проведення будь-якого досліду під час вирощування культур може перетворитися у корисну і цікаву проектну роботу за умови вмілого та продуманого керівництва вчителя.

Презентація проекту завжди відповідальний етап для школярів. Весь відібраний, творчо оформлений матеріал треба подати настільки яскраво та емоційно, щоб зацікавити однокласників.

Після презентації проектів доцільно підбити підсумки роботи. На цьому етапі дуже важливо дати учням можливість висловити власні думки, обмінятися враженнями. Не слід загострювати увагу на помилках. Кожен проект заслуговує на схвалення і похвалу: у нього вкладено працю і творчість.

Переваги використання проектного методу на шкільних навчально-дослідних ділянках очевидні:

- він характеризується активним включенням учнів у навчальну діяльність (догляд за тваринами, за посівами, обробіток ґрунту, складання сівозміни, розрахунок норм використання органічних та мінеральних добрив і т. д.);
- у процесі роботи над проектом в учнів виховується відповідальність за результати навчальної діяльності (збільшення поголов'я, підвищення урожайності, поліпшення якості продукції);
- використання методу проектів створює умови для розвитку особистості дитини, так як він розвиває активне самостійне мислення і навчає використовувати знання на практиці;
- метод проектів сприяє розвитку творчого потенціалу дитини, оскільки розвиває навички творчого мислення і стимулює активність учнів у навчальній діяльності [3].

Література

1. Гетта В. Розвиток структурних компонентів творчих здібностей у процесі сільськогосподарського дослідництва / Василь Гетта, Григорій Джевага // Трудова підготовка в закладах освіти. — 2010. — № 2. — С. 44-46.
2. Зазуліна Л.В. Педагогічні проекти: науково-метод. посіб. / Л. В. Зазуліна. — Кам'янець-Подільський: Абетка — НОВА, 2006. — 40 с.
3. Казидуб Г.О. Основи сільськогосподарських знань і практичні роботи на навчально-дослідній ділянці : Навч. посіб. для учнів пед. училищ / Г. О. Казидуб, О. І. Єріна. — К. : Вища шк., 1979. — 262 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ НА ПРИКЛАДІ ВІДРОДЖЕННЯ КАЗЕННОГО САДУ ЯК ІСТОРИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ПАМ'ЯТКИ ХЕРСОНЩИНИ

*Корнієнко Л.В., Кураш В.Д.
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

*Хто не знає свого минулого,
той не вартий свого майбутнього...
М. Рильський*

Довкілля безпосередньо впливає на наш спосіб мислення, людські взаємини, ставлення до життя. Збереження довкілля з метою підтримки на необхідному рівні здорових умов існування людини викликане зростаючим впливом негативних наслідків антропогенізації. Один із шляхів нейтралізації антропогенного впливу в умовах міста повинне стати періодичне оздоровлення організму людини під впливом природних факторів життя, які є невід'ємною складовою паркових насаджень.

З кінця 18-го сторіччя в Херсоні існує парк, який є не тільки потужним резервом чистого повітря для міста, але й офіційно зареєстрований як пам'ятка природи садово-паркового мистецтва місцевого значення. Серцем парку є дубовий гай, в якому ростуть дерева — ровесники нашого міста. Крім цього, в парку залишилося чимало вікових рослин інших видових груп, збереження яких сьогодні є необхідним.

Усі ці об'єкти знаходилися у задовільному стані, успішно експлуатувалися і приносили певний прибуток. Так відомо, що парк існував на кошти, що виділялися державою, а також за рахунок продажу фруктів, ягід, квітів та саджанців. Витрати на утримання парку в 1909 році становили 396 р. 15 к. Архівні матеріали 1909 року свідчать, що у "Казённом саду" проводилася посадка дерев та чагарників замість загиблих, а також окремих видів з тих, що повинні бути у кожному парку "... ради свого декоративного виду, а так же как материал, имеющий на себя спрос покупателей, для размножения в питомник". Відомо, що у 1908 році власних дерев з розплідника було висаджено на суму 356 р. 75 к. Необхідно зазначити, що в парку переважно висаджувалися рослини, завезені з інших регіонів нашої планети, з метою акліматизації їх до умов Херсонщини. Вихованці сільськогосподарського училища працювали на території парку, виконуючи посадку, пересадку, підрізку, висушування ґрунту, без чого, як зазначено у звіті "...на данной почве вряд ли что росло-бы изъ культурных растений". У травні постійно сіяли траву для газонів, а також коврові та однолітні квіткові рослини. З архівних матеріалів 1911 року ми дізналися, що площа землі під парковими насадженнями щорічно збільшувалася. Саме у цьому році було додано дві нові ділянки під